

Historische Kring Diemen

Mede mogelijk gemaakt door:

DE JAGER
Makelaars & Taxateurs OG

Een weidse blik over de Diemense Venserpolder ca 1907 met de toen nog complete Venserpoldermolen. Uiteindelijk werd de molen vervangen door een elektrisch gemaal en omgebouwd tot woonhuis. Daarbij werden de kap en wieken verwijderd. (prentbriefkaart uitgave J. M. Schalekamp, Buiksloot nr. A 3631, collectie mw. Roest)

INHOUD

Voorwoord	<i>John Cuijpers</i>	1
Jan de Jager: Huizen en mensen	<i>Jaap Haag</i>	2
Waard om bewaard te worden	<i>Jaap Haag</i>	4
Een wandeling door Diemen-Centrum	<i>Wil van Koningsbrugge</i>	9
Het Diemer kerkenpad	<i>Jaap Haag</i>	23
Prikbord	<i>Redactie</i>	28

bestuur:

voorzitter: John Cuijpers
secretaris: Henk Teiwes
penningmeester: Gerard Baars
bestuursleden: Jaap Haag
Jaap van Ingen
Noor van Mens
Tineke Saan

secretariaat:

Rode Kruislaan 145
1111 NH Diemen
tel. 699.20.93
teiwes1@ncrvnet.nl

gironummer:

152.58.66
Penningmeester HKD
Tureluurweg 32
1113 HA Diemen

redactieadres:

Rode Kruislaan 145
1111 NH Diemen
tel. 699.20.93
teiwes1@ncrvnet.nl

redactieteam:

Taco ten Dam
Jaap Haag
Wil van Koningsbrugge
Wiard Krook
Ellen van Meurs
Henk Teiwes

**coördinator &
correcties:**

Henk Teiwes

lay-out:

Wiard Krook
Martijn van der Riet

opmaak en druk:

Drukkerij Erla
Sniep 77
1112 AJ Diemen
tel. 698.16.00
fax. 690.56.09
erla.prepress@wxs.nl

ISSN 0929-9068

© 2003 Artikelen of delen daaruit mogen niet worden overgenomen zonder toestemming van de auteur(s).

Het lidmaatschap van de Historische Kring Diemen bedraagt € 12,50 per jaar. Leden ontvangen de HKD-Nieuwsbrief en minimaal tweemaal per jaar het verenigingsblad Historische Kring Diemen. Men kan lid worden door zich aan te melden bij het secretariaat.

Ditmaal staat het blad van de *Historische Kring Diemen* in het teken van de Diemense monumenten in de ruimste zin van het woord. Er werden twee wandelroutes samengesteld (fietsen mag natuurlijk ook), die de belangrijkste historische gebouwen en een aantal bijzondere locaties in het centrum van Diemen aandoen. We gaan niet alleen de 'objecten' bekijken die reeds een monumentenstatus hebben gekregen, maar ook een aantal locaties die binnen afzienbare tijd misschien ook in aanmerking moeten komen om te worden beschermd tegen sloop.

Vooraf heeft Jaap Haag een betoog geschreven, waarin hij een lans breekt voor het behoud van ons cultureel erfgoed door middel van een daadkrachtig gemeentelijk monumentenbeleid. "Waard om bewaard te worden" luidt de titel.

De 'cultuurhistorische' wandeling door het centrum van Diemen, het vroegere Diemerbrug, wordt u aangeboden door Wil van Koningsbrugge. Aanvullende gegevens werden versterkt door Jaap Haag en Wiard Krook. Voor de beschrijving van de panden die werden gebouwd tussen 1850 en 1940 werd dankbaar gebruik gemaakt van het in 1992 gepubliceerde rapport van het *Monumenten Inventarisatie Project*. Dit MIP-rapport, verzorgd door de *Rijksdienst voor Monumentenzorg* te Zeist, werd aangevuld met een aantal architectonische hoogstandjes waarvan bekend is dat veel Diemenaren die ook graag voor latere generaties zouden willen behouden.

De tweede wandeling, de 'Kerkenpadroute', werd samengesteld door Jaap Haag. Met hem kunt u kennis nemen van het kerkelijk erfgoed van Diemen.

Ook de andere gebieden van de gemeente Diemen zullen niet worden vergeten. Momenteel worden er door Ellen van Meurs, Taco ten Dam en Wiard Krook wandeltochten samengesteld naar respectievelijk Oud-Diemen en Diemen-Noord, Diemen-Zuid, Overdiemen en de Stammerdijk. Iets om naar uit te kijken dunkt mij.

Onze dank gaat ditmaal uit naar Jan de Jager van *De Jager Makelaars en Taxateurs O.G.* uit Diemen. Dankzij een financiële bijdrage heeft hij het mede mogelijk gemaakt dit 'monumentenummer' uit te brengen. In een interview geeft hij bovendien zijn visie op het harmonieus samengaan van oude en nieuwe bebouwing.

Veel plezier met de leerzame ontdekkingsstochten. We zijn benieuwd naar uw reacties.

John Cuijpers

HUIZEN EN MENSEN

Jaap Haag

HIJ kent Diemen als zijn broekzak, al is hij in Amsterdam geboren. Door zijn werk als makelaar kent hij niet alleen de huizen en gebouwen van onze gemeente maar ook heel veel Diemenezen en Diemenaren. Hij weet, hoe groot de betekenis is, die een huis voor mensen heeft. En hoe belangrijk daarbij ook de verdere woonomgeving is. Die moet bij mensen passen, herkenbaar zijn en een gevoel van geborgenheid bieden. Om dat te bereiken is het van groot belang, dat historische elementen in een woonomgeving gerespecteerd worden. Want die geven een stad of een dorp samenhang en vergroten de herkenbaarheid of identiteit van een plaats. Wat de leefbaarheid ten goede komt. Het woord is aan Jan de Jager, makelaar en taxateur onroerend goed.

Geboren en getogen Amsterdammer

Waar liggen uw 'roots', als ik dat woord mag gebruiken? Ik ben geboren in het centrum van Amsterdam op 24 maart 1957. Het grootste deel van mijn jeugd doorgebracht in Amsterdam-Zuid. Na de middelbare school en het vervullen van de militaire dienstplicht heb ik bedrijfseconomie gestudeerd, alhoewel mijn liefde eigenlijk bij het vak geschiedenis lag.

De wereld van het onroerend goed

Hoe kwam U in Diemen? Na mijn studie ben ik terecht gekomen

bij de toenmalige Spaarbank voor de stad Amsterdam, later De Verenigde spaarbank. Van 1983 tot met 1986 kantoorinrichteur geweest van het kantoor in Diemen aan het Wilhelminaplantsoen. Inmiddels woonde ik samen aan de Middenweg in de Watergraafsmeer. Tijdens mijn periode bij de bank werd Diemen uitgebreid met de wijk Diemen-Zuid. Dit betekende dat ik geconfronteerd werd met de nieuwbouw en de financiering daarvan. De onroerendgoed wereld trok mij aan. In 1987 ben ik overgestapt van de bank naar de makelaardij. In eerste instantie in het Gooi en na mijn beëdiging in Diemen.

DE JAGER

Makelaars & Taxateurs OG

Een eigen kantoor

Wanneer bent U voor U zelf begonnen? Op 1 november 1991 open- de ik samen met mijn vrouw het makelaarskantoor *De Jager Makelaars en Taxateurs O.G.* aan de Muiderstraatweg 58b te Diemen. Ons kantoor is gevestigd in het "oude pand van Beuker" zoals het in de volksmond genoemd werd. Inmiddels is ons kantoor fors gegroeid en zijn wij het oudste makelaars- kantoor in Diemen.

Een passend huis

Welke voldoening biedt het makelaarschap? Het beroep makelaar is voor mij een prettige combinatie van commercieel en sociaal bezig zijn. Wonen is een van de belangrijkste primaire levens- behoeften, na eten en gelukkig zijn. Het huis biedt een eigen plek waar mensen zichzelf kunnen zijn en veiligheid vinden. Daarom is architectuur een belangrijk onderwerp. Huizen en gebouwen moeten in de basis een verlengstuk zijn van de gebruiker. Een huis moet, net als kleding, passen. De woon- omgeving beïnvloedt de stemming van mensen. Als de archi- tectuur van een gebouw aansluit bij de gevoelens van mensen ontstaat er een binding die geborgenheid biedt.

Evenwicht tussen oud en nieuw

Welk belang hebben historische elementen in een woonomgeving? Die vergroten de samenhang en de herkenbaarheid. En versterken daardoor de binding van mensen met hun omgeving. Daarom zou de ontwikkeling in hoe wij bouwen, in mijn ogen, een doorlopend proces moeten zijn gebaseerd op onze historie. Vernieuwing is goed, nieuwe technieken fantastisch, maar het evenwicht tussen oud en nieuw is volgens mij de weg naar een- heid en samenhang in de ontwikkeling van steden en dorpen. Daarom is het volgens mij zeer belangrijk dat wij onze monu- menten en ander cultureel erfgoed beschermen en in stand houden.

Zichtbaar verleden

Ook in Diemen? Diemen is in het verleden een slecht voorbeeld gebleken voor wat betreft de instandhouding van hetgeen hier in honderden jaren is gebouwd. Ik hoop dan ook dat er meer oog komt voor het historisch perspectief van Diemen en dat er rekening gehouden wordt met het evenwicht tussen bestaand en nieuw. De leefbaarheid van een stad of dorp wordt mede bepaald door die zaken, die de geschiedenis hebben beleefd en zichtbaar deze historische beleving uitstralen. Daarnaast spreek ik graag nog een andere wens uit, namelijk dat de Gemeente Diemen tot in lengte van dagen een zelfstandige gemeente zal blijven die in staat is om, groei te koppelen aan kleinschaligheid, korte lijnen naar het bestuur te handhaven en een hoog niveau van leefbaarheid vast te houden.

Foto's Wiard Krook

WAARD OM BEWAARD TE WORDEN

Jaap Haag

CULTUREEL erfgoed verbindt een samenleving met haar verleden. Het vormt de tastbare schakel met wat vorige generaties in culturele zin aan ons hebben meegegeven. De wijze, waarop het cultureel erfgoed gekoesterd of verwaarloosd wordt laat zien in hoeverre huidige generaties zich met dat verleden verbonden weten. De omgang met cultureel erfgoed zegt daarom iets over onszelf en over de identiteit van onze huidige samenleving.

Monumentaal erfgoed

Cultureel erfgoed is er in vele vormen. Het kan gaan om muziek, literatuur, beeldende kunst of architectuur. Om bibliotheken en archieven. Om gebruiksvoorwerpen, werktuigen en transportmiddelen, zowel oude als minder oude. Daarnaast zijn ook de democratie en het recht, vormen van cultureel erfgoed. Voor religieuze en levensbeschouwelijke opvattingen geldt uiteraard hetzelfde. Maar bij gemeentelijk monumentenbeleid gaat het natuurlijk vooral om de bebouwde omgeving. Of, zoals het in de statuten van de *Historische Kring Diemen* wordt verwoord: om het historisch aanzien van onze woonplaats. Behalve gebouwen kunnen ook infrastructurele werken, zoals bruggen of sluizen daarvan deel uitmaken. Alsook het door de natuur én menselijk ingrijpen gevormde landschap. En niet te vergeten: het onder het maaiveld verzonden archeologisch erfgoed.

Van sloop naar beleid

In Diemen is helaas weinig monumentaal erfgoed bewaard gebleven. Van de kerken, boerderijen, woonhuizen, winkel- en bedrijfspanden, die in vroeger eeuwen het aanzien van het dorp bepaalden, is het merendeel verloren gegaan. Vooral in de afgelopen eeuw is veel historische bebouwing opgeofferd aan wegverbreding, woningbouw en bedrijfsvestigingen. Of echter in plaats van slopen het 'oude' niet beter in het 'nieuwe' geïntegreerd

had kunnen worden is een vraag, die heel wat Diemenaren zich ook toen al wel gesteld hebben. Hun protest tegen een al te ver doorgeschoten vernieuwingsdrang heeft echter zin gehad. Het versterkte het besef, zowel bij de burgers als bij het gemeentebestuur, dat niet alles in Diemen wat 'oud' is onder de slopershamer mocht vallen. Wat onder meer resulteerde in de herbouw van Oud-Diemen en de restauratie van de schuilkerk *De Hoop*. Voorts heeft de belangstelling voor architectuur uit de negentiende en de eerste helft van de twintigste eeuw er toe geleid, dat ook in Diemen een aantal gebouwen uit dat tijdvak onder de bescherming van de Monumentenwet zijn komen te vallen. Zoals de *St. Petrus' Bandenkerk* en de daarnaast gelegen pastorie, de Israëlitische begraafplaats en het daar gelegen metaarhuisje, benzinstation *De Blokhut*, boerderij *Jacht- en Vislust* en het veerhuis aan het eind van de Ouddiemerlaan.

Landelijk, internationaal en plaatselijk

Het besef, dat zorgvuldig moet worden omgegaan met het nu nog overgebleven monumentale erfgoed is inmiddels breed. Maar een belangrijk deel van dat Diemense erfgoed is nog altijd 'onbeschermd'. Want het in de jaren '90 van de vorige eeuw tot stand gekomen Diemense monumentenbeleid beperkte zich tot nu toe grotendeels tot de uitvoering van rijks- en provinciaal beleid. Daarbij gaat het om gebouwen en objecten, die van nationale of provinciale betekenis zijn. Of zelfs mondiaal: fort Diemerdam is immers als onderdeel van de *Stelling van Amsterdam* deel gaan uitmaken van het door de UNESCO aangewezen werelderfgoed. Maar op gemeentelijk niveau treffen we in Diemen heel wat gebouwen aan, die zeer bepalend zijn voor het historisch aanzien van onze woonplaats en toch niet de status hebben van een beschermd monument. Vandaar de roep om een gemeentelijk monumentenbeleid, dat gebouwen met een plaatselijke cultuurhistorische betekenis beschermt. Zoals in Amstelveen.¹ Een dergelijk beleid staat inmiddels in

Onnodige afbraak? Met de sloop van de Hervormde kerk werd Diemen een historisch en beeldbepalend element armer (foto H. Poster).

de steigers. Aan de gedachtenvorming over de invulling van dat beleid en vooral ook over de vraag welke gebouwen, objecten of landschapselementen daarbij voor bescherming in aanmerking zouden moeten komen wil de *Historische Kring Diemen* graag een bijdrage leveren.

Onbeschermde gebleven

Wat inderdaad onmiddellijk opvalt bij de door het Rijk en/of de provincie aangewezen monumenten is dat een aantal kenmerkende historische panden in onze woonplaats daar geen deel van uitmaken. Zoals de oude smidse van Arie van Dijk, de *Bethlehemkerk*, het oude raadhuis, de *Rustoordkapel*, het buurtje *Oud-Diemen*, en een aantal boerderijen aan de Overdiemerweg en de Stammerdijk, om slechts enkele schrijnende voorbeelden te noemen. Monumenten van architectuur uit de afgelopen halve eeuw, zoals het gebouw *De Omval*, de woningen aan de Schelpenhoek, het kantoorgebouw van *Randstad* of het nieuwe gemeentehuis vallen nog niet onder de bescherming van de Monumentenwet. Verder kan worden opgemerkt, dat het tot nu toe bij de meeste monumentaanwijzingen om afzonderlijke gebouwen of panden gaat en vrijwel nooit om gebouwen in relatie tot hun omgeving. De cultuurhistorische betekenis van de boerderijen aan de Overdiemerweg bijvoorbeeld is niet alleen af te meten aan hun afzonderlijke bouweigenschappen, maar ook aan hun situering langs de dijk van de Diem. Immers, sinds de ontginning van de veengronden in de elfde en twaalfde eeuw (dus sinds het ontstaan van Diemen) hebben hier boerderijen gestaan. En ook het patroon van de verkaveling gaat op die tijd terug. Dit omgevingsaspect

Combinatie van oud en nieuw: het Gezondheidscentrum Diemen-Noord in de vroegere boerderij Zeldenrust, waarvan alleen het voorhuis 'oud' is. Al zijn de meningen over deze oplossing verdeeld, samen met de in stand gehouden Ouddiemerlaan is hier toch een historisch element in een nieuwbouwuurt bewaard gebleven (foto Jaap Haag, mei 1999).

Begraafplaats 'Gedenk te Sterven', met de fundamenteën van de in 1807 afgebroken Mariakerk en het buurtje Oud-Diemen op de achtergrond: historische bebouwing in combinatie met onder het maaiveld verzonken archeologisch erfgoed (foto Jaap Haag, februari 2001).

Langs de Overdiemerweg en Stammerdijk vullen boerderijen en landschap elkaar aan. In aanvulling op het bestemmingsplan Buitengebied kan een gemeentelijk monumentenbeleid de cultuurhistorische waarde van dit gebied veilig stellen. Op deze foto zien we links boerderij Jacht- en Vislust en in het midden een sloot, die daar al sinds de Middeleeuwse ontginning gelegen moet hebben (foto Jaap Haag, juli 2001).

heeft tot nu toe onvoldoende een rol gespeeld bij de aanwijzing van monumenten. Een vergelijkbare situatie doet zich voor bij sommige buurten of straten, zoals het eerste deel van de Ouddiemerlaan, de Burgemeester De Kievietstraat, de al genoemde Schelpenhoek of het C.J. der Kinderenplein. De Schelpenhoek is een moderne woonbuurt, die ontworpen is door de inmiddels vrij bekende, antroposofisch geïnspireerde architect Alberts, terwijl het oudere C.J. der Kinderenplein gebouwd is vanuit het tuindorp-idee van de eerste jaren van de vorige eeuw. Een ander voorbeeld is de Arent Krijtsstraat en omgeving, die kenmerkend is voor veel na-oorlogse wederopbouwarchitectuur. Een positieve uitzondering op de tot nu toe geïsoleerde beoordeling van monumenten is de in hout opgetrokken boerderij Zeehoeve. Die stond namelijk in direct verband met de aanwijzing als monument van Fort Diemerdam. Bij de Zeehoeve gaat het namelijk om een zogenaamde kringboerderij, die in geval van oorlog onmiddellijk tegen de vlakte moest kunnen gaan om een vrij schootsveld vanaf het fort te verkrijgen.

De door de Diemense gemeentearchitect De Boer ontworpen Rustoordkapel wordt met afbraak bedreigd (foto Wiard Krook, 1999).

De door het Rijk, de provincie en de UNESCO aangewezen monumenten van Diemen

- St. Petrus' Bandenkerk (Hartveldseweg)
- Rooms-katholieke pastorie (Hartveldseweg)
- Schuilkerk De Hoop (Hartveldseweg)
- Israëlitische begraafplaats en het daar gelegen metaarhuisje (Ouddiemerlaan)
- Veerhuis met wegwijzerpaal (eind Ouddiemerlaan)
- Keersluisje (tussen Diem en Amsterdam Rijnkanaal)
- Transformatorzuil (Overdiemerweg)
- Boerderij Jacht- en Vislust (Overdiemerweg)
- Benzinstation De Blokhut (Rijksweg/Muidersstraatweg)
- Boerderij Zeehoeve (Over-Diemen)
- Fort Diemerdam (Over-Diemen)

Criteria

Het mag duidelijk zijn, dat wanneer een gemeente een eigen monumentenbeleid formuleert, dit altijd aanvullend zal zijn op het bestaande beleid van rijk en/of provincie. Wat betekent, dat de gemeente zich het lot aantrekt van die monumenten, die voor het rijk en de provincie onvoldoende cultuurhistorische waarde blijken te hebben, maar die vanuit plaatselijk perspectief wel degelijk van betekenis zijn. Bij het beantwoorden van de vraag welke gebouwen, objecten of landschapselementen in aanmerking komen voor gemeentelijke bescherming als monument zullen dan ook meerdere criteria in het geding zijn. In combinatie, want niet alleen de zuiver bouwkundige schoonheid van een gebouw moet dan beoordeeld worden, maar ook de hierboven al genoemde historische context, de bebouwde of landschappelijke omgeving en de plaatselijke cultuurhistorische waarde. Bijvoorbeeld omdat het een gebouw betreft dat ontworpen is door een plaatselijk verdienstelijke architect. Of om een gebouw, dat met de plaatselijke geschiedenis verbonden is. Zoals het overigens niet meer bestaande pand, waar tijdens de oorlogsjaren een tijdlang de verzetskrant *Vrij Nederland* werd gedrukt. Dat had zo'n monument kunnen zijn. De *Rustoordkapel* zou als ontwerp van de Diemense gemeentearchitect De Boer eveneens voor bescherming in aanmerking kunnen (of liever: moeten) komen. Anders gezegd: aan de historische betekenis van een gebouw, maar ook aan de landschappelijke of bebouwde omgeving kunnen criteria ontleend worden om gebouwen toch als monument te beschermen, ook al is hun architectonische waarde op zich zelf minder groot. En wat eveneens als criterium zou mogen gelden is de al of niet voldoende aanwezigheid van diverse bouwstijlen in het Diemense monumentenbestand. Te denken valt dan aan de architectuur van de *Amsterdamse School* of de na-oorlogse wederopbouwarchitectuur, waar tot voor kort maar heel weinig aandacht voor was. In Diemen zijn behalve de Arent Krijtsstraat en omgeving ook de Prinses Marijkeschool en ook de Brandweerkazerne daar fraaie voorbeelden van.

Karakteristiek en sfeervol

Bij de waardering van een gebouw in relatie tot een bepaalde omgeving mag bovendien bedacht worden, dat het karakter en de sfeer van de betreffende woonplaats zeer gediend kan zijn met de aanwezigheid van oude gebouwen. Ook een verantwoorde afwisseling van oud en nieuw kan daaraan bijdragen.

Die brengt een bepaalde levendigheid met zich mee en zorgt tevens voor de herkenbaarheid van het historisch gegroeide, waar eenvormige nieuwbouw een plaats of buurt gemakkelijk iets saais of eentonigs geven. Zo had de instandhouding van de Ouderkerkerlaan in Diemen-Zuid deze buurt ongetwijfeld goed gedaan. In Diemen-Noord is die vergissing gelukkig niet gemaakt. Ook het buitengebied van Diemen wint enorm aan aantrekkelijkheid als niet alleen de natuurwaarden, maar ook de cultuurhistorische waarden (en dan gaat het vooral om de boerderijen) daar herkenbaar aanwezig blijven.

Publiek debat

Wat de *Historische Kring Diemen* betreft komen een aantal gebouwen en landschapselementen zonder meer in aanmerking voor een erkenning als monument. Te denken valt aan de oude smederij, de *Bethlehemkerk*, de begraafplaats *Rustoord* met de kapel, de *Boerenleenbank*, een aantal boerderijen en het gebouw *De Omval*. Ook huizen in een specifieke architectonische context of straatbeeld zouden voor bescherming in aanmerking moeten komen. Zoals de huizen aan de Burgemeester De Kievietstraat, het C.J. der Kinderenplein en de Schelpenhoek. En dan zijn er nog heel veel panden, waarvan de aanwijzing als beschermd monument afhankelijk is van de weging van de daarvoor te hanteren criteria. Wat een belangrijke reden is om daarover hier geen al te definitief klinkende uitspraken over te doen. De voorliggende aflevering van ons tijdschrift is immers bedoeld voor verdere discussie, waarbij ook andere argumenten voor de al of niet aanwijzing van gebouwen als monument ingebracht kunnen worden. Natuurlijk zullen er uiteindelijk keuzes gemaakt moeten worden. Maar als dat aan de hand van goede criteria geschiedt hoeven we later geen spijt te hebben van de teloorgang van weer een stukje historisch Diemen.

Draagvlak

Monumentenbeleid kost geld. Want de aanwijzing van een gebouw tot monument houdt voor een overheid ook de verplichting in om te helpen bij de instandhouding van het monument. En dan gaat het altijd óók om hulp in financiële zin. Om die reden is het van groot belang om voor een zo breed mogelijk publiek draagvlak te verkrijgen. En daarvoor is het nodig om de kennis over en de affiniteit met het culturele erfgoed blijvend te bevorderen. Bijvoorbeeld via het onderwijs en door publiciteit. Want het gezegde onbekend maakt onbemind geldt, zeker ook voor monumenten. Verder draagt ook de bevordering van de toegankelijkheid en in sommige gevallen het publieke gebruik van monumenten bij aan de affiniteit met monumenten. Een aardig voorbeeld daarvan vormt het huidige gebruik van de schuilkerk *De Hoop*, met onder meer de daar gegeven zondagmiddagconcerten.

Instrumenten

Bij een gemeentelijk monumentenbeleid horen ook instrumenten, waarmee dat beleid ten uitvoer kan worden gebracht. In de eerste plaats bepaalde vormen van subsidies. De eigenaar van een monument moet immers tegemoet gekomen worden bij de extra inspanningen, die hij zich moet getroosten om zijn monument in stand te houden. Maar ook in de sfeer van bestemmingsplannen (en aanwijzingen tot beschermd buurt- of straatgezicht) kan veel gedaan worden om monumenten en hun bebouwde of landschappelijke context voor het nageslacht te bewaren. In het "Bestemmingsplan Buitengebied", zoals dat enige jaren geleden door de gemeenteraad is aangenomen, zijn bijvoorbeeld beperkende bepalingen ten aanzien van de bebouwing opgenomen (al hadden die van de *Historische Kring Diemen* nog wel wat strakker geformuleerd

Het straatbeeld van de Ouddiemerlaan kenmerkt zich door een afwisselende bebouwing uit diverse perioden (achttiende - twintigste eeuw). Sfeervol en karakteristiek voor de historische ontwikkeling van Diemen (prentbriefkaart ca 1957, archief HKD).

De restauratie van de voormalige schuilkerk 'De Hoop' aan de Hartveldseweg is in volle gang (foto Jaap Haag, december 1997).

De voormalige schuilkerk De Hoop is een goed voorbeeld van (kosten-dekkend!) hergebruik van een monument. Zo worden er in het winterseizoen een zestal zondagmiddagconcerten gegeven. Op de foto een optreden van het Rotterdamse ensemble Musica Renovata in 2001 (foto Jaap Haag).

mogen worden). Veel kan ook gewonnen worden door bij nieuw te realiseren bebouwing rekening te houden met de architectuur en de schaal van een naastgelegen monument. En dat geldt natuurlijk ook voor de bestrating, de te plaatsen lantaarnpalen en ander straatmeubilair.

Conclusie

Diemen is niet rijk aan monumentaal erfgoed. Afgezien van de fundamente van de Mariakerk in Oud-Diemen en in de bodem aanwezige archeologische overblijfselen, kent onze woonplaats geen bouwwerken uit de Middeleeuwen, de zestiende of de zeventiende eeuw. De achttiende eeuw is slechts spaarzaam vertegenwoordigd met de *Oude Smidse*, *De Hoop* en boerderij *Vredehof*. Uit de negentiende eeuw is al iets meer bewaard gebleven. Maar het overgrote deel van de huidige bebouwing in Diemen is twintigste-eeuws en daarvan dateert het merendeel dan weer van na de Tweede Wereldoorlog. Diemen is evenmin rijk aan wettelijk beschermde monumen-

ten. Van alle van vóór 1940 daterende bouwwerken (gebouwen van ná dat jaar komen voornamelijk niet in aanmerking voor een aanwijzing als monument) hebben er slechts tien de status van monument, en dan zijn *Fort Diemerdam* en het keersluisje in de Diem meegerekend. Dat is te weinig om het historisch aanzien van Diemen recht te doen. Om twee redenen. In de eerste plaats omdat een aantal gebouwen ten onrechte niet als monument is aangewezen. De *Oude Smidse* is daar het meest schrijnende voorbeeld van. In de tweede plaats, omdat bij de aanwijzing van monumenten te weinig rekening is gehouden met de historische context, waarin bepaalde gebouwen staan. Behalve voor de boerderijen aan de Overdiemerweg en de Stammerdijk geldt dit ook voor delen van de negentiende- en vooral twintigste-eeuwse bebouwing van Diemen. Die is historisch omdat ze zichtbaar getuigt van de groei van de twintigste-eeuwse 'sub-urb', die Diemen nu eenmaal geworden is. Vooroorlogse en naoorlogse middenstandswoningen, een tuindorpachtig buurtje, flats uit de jaren '60 en '70, woonerven uit de jaren '70 en '80 en postmoderne huizen uit de jaren '90 wisselen elkaar daarbij af. Bij afzonderlijke beschouwing zou van de betreffende huizen en gebouwen gezegd kunnen worden dat ze wat hun architectuur betreft niet altijd boven de (goede) middelmaat uitstijgen. Maar vanwege hun historische context maken ze toch deel uit van het monumentaal erfgoed van Diemen. In het verleden is dat soms te weinig gerespecteerd. Bij verschillende nieuwbouwprojecten werd te vaak gekozen voor volledige afbraak om maar weer iets totaal nieuws neer te zetten. Zoals in Diemen-Zuid en langs de Ouddielerlaan, waar bijna alle boerderijen onder de slopershamer zijn gevallen. Terwijl bij het overigens afgewezen "Centrumplan" hetzelfde dreigde. Vanuit dat oogpunt wil de Historische Kring Diemen nog eens met klem benadrukken: laat het historisch gegroeide zichtbaar blijven. En laat een gemeentelijk monumentenbeleid daar zorg voor dragen.

Noten

1. Gemeente Amstelveen (Openbare Werken), "Integrale monumentennota", 1995. Voor Diemen een interessant voorbeeld, omdat deze gemeente qua bebouwing veel met Diemen gemeen heeft, meer dan steden als Amsterdam of Weesp, met hun historische binnenstad.

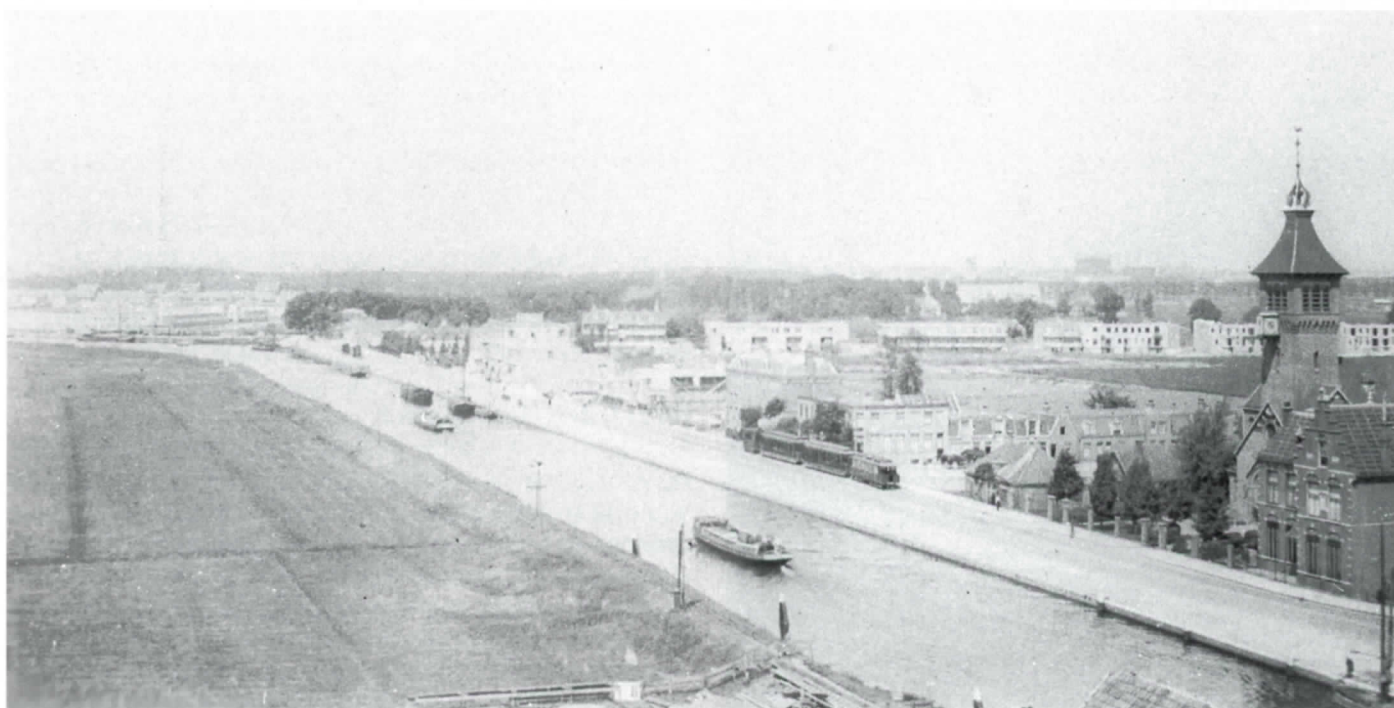
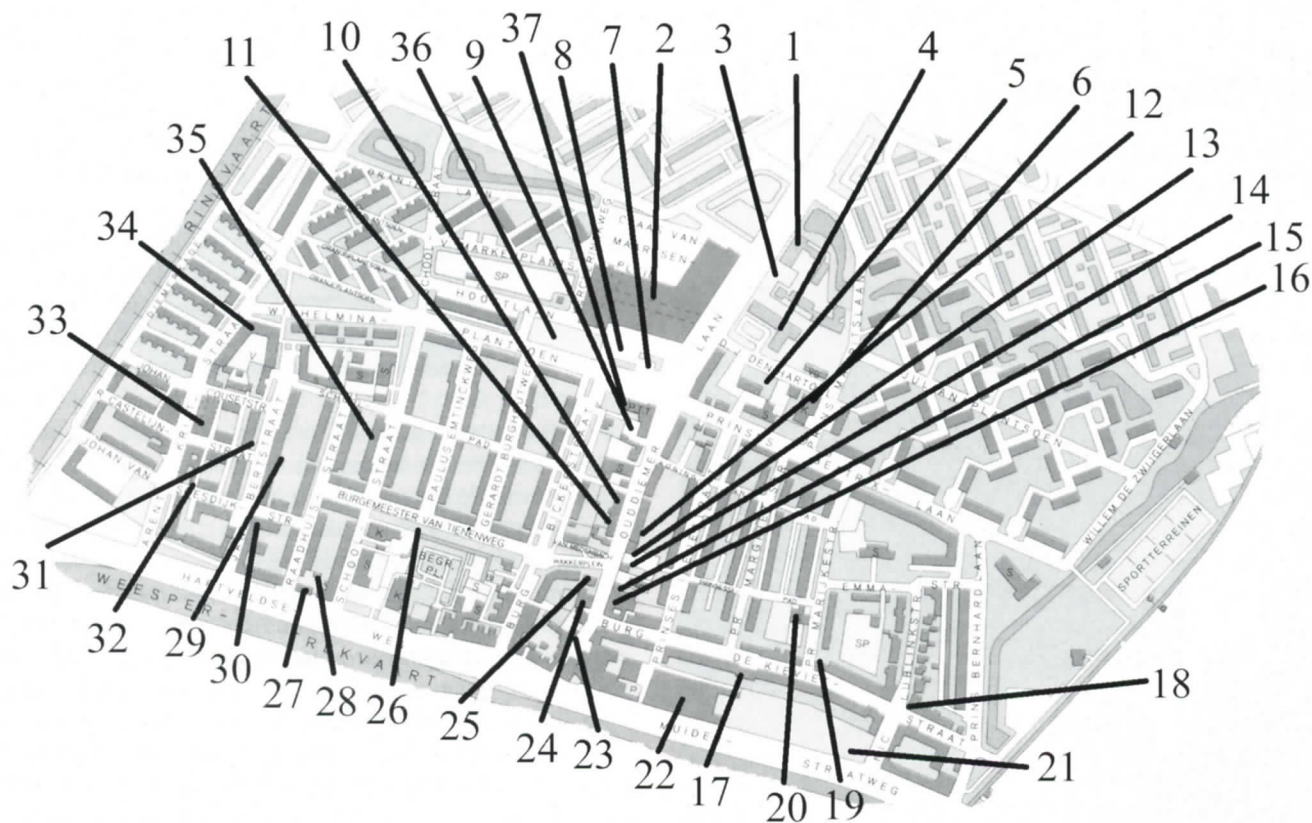

Ooit een beschermd monument? Het door architect Sjoerd Soeters ontworpen gebouw De Omval is een prachtig voorbeeld van 'post-moderne' architectuur (foto Wiard Krook, november 2003).

Tussen het oude en het nieuwe

EEN WANDELING DOOR DIEMEN-CENTRUM

Wil van Koningsbrugge

Een historische opname van nog een dun bevolkt Diemerbrug ca 1920. Op de Hartveldseweg zien we de 'Gooische Moordenaar' opstomen richting Amsterdam (coll. Gemeente Archief Diemen).

[1] Ouddielerlaan 106

De wandeling door het huidige Diemen-Centrum (vanouds bekend als *Diemerbrug*), begint bij de *Sint Petruschool* aan de Ouddielerlaan 106. Deze school voor het basisonderwijs ontstond door een samenvoeging van de *Sint Jozefkleuterschool* en lagere school *Sint Petrus*. Bezienswaardig is een fraai mozaïek wat is aangebracht aan de zijgevel. Het keramisch kunstwerk werd in 1981 gemaakt door *Sint Joris Kleiwarenindustrie BV* te Reuver voor de nieuwe *Sint Petruschool*. Het werk bestaat uit drie panelen. De sprookjesmotieven in het linkerpaneel symboliseren de kleuterschool. De luit (muziek), de uil, (wijsheid) en $\sqrt{81}$ (rekenen en bouwjaar) op het rechterpaneel zijn de symbolen van de lagere school. Op het middenpaneel staan de beide heiligen omgeven door bijbelse symbolen. Het kunstwerk zat oorspronkelijk in de voorgevel, maar moest worden verplaatst toen deze muur werd gesloopt voor een verbouwing. Het mozaïek werd toen uiterst voorzichtig van de muur genomen en later op de gevel aan de Ouddielerlaan geplaatst.

[2] Winkelcentrum Diemerplein

Tegenover de *Sint Petruschool* zien we aan de andere zijde van de Ouddielerlaan het gedeeltelijk door *Architectenbureau Dudok en Magnee* ontworpen en in de loop van de jaren '60 gebouwde *Winkelcentrum Diemerplein*. Het is een duidelijk voorbeeld van het functionalisme of modernisme dat vanaf de jaren '50 in Nederland opgang deed. Zoals bekend worden momenteel de uitbreidingsplannen van dit winkelcentrum heftig bediscussieerd.

[3] Ouddielerlaan 104

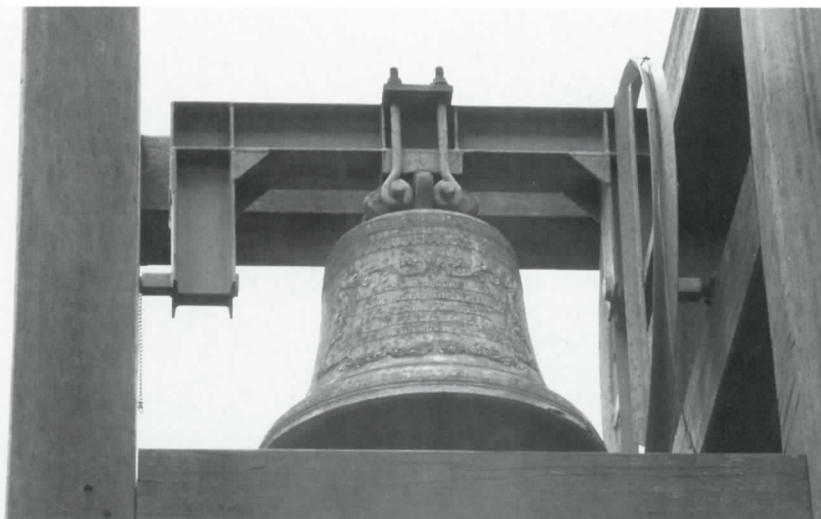
Verder lopend langs de even zijde van de Ouddielerlaan komt u langs Diemens cultureel centrum: *Theater De Omval*. Dit ontwerp van Sjoerd Soeters met zijn merkwaardige schuine gevel en opvallende neonletters mag wel beschouwd worden als een geslaagd voorbeeld van het post-modernisme uit het begin van de jaren '90.

[4] D.J. den Hartoglaan 1

Vervolgens loopt u langs het door *Architectenbureau EGM* naar een concept van Jeanne Dekker vernieuwde Gemeentehuis. De bouw ervan vond plaats in de jaren 1998-1999. De ruimte rondom het gemeentehuis is ingericht door Willemien Dijkshoorn, de tuinarchitecte die ook de waterpartij bij de hoofdingang heeft ontworpen. Langs dit deel van de route staan op het trottoir in totaal 14 banieren naar een ontwerp van Anne Semmeler, die hiermee de geschiedenis van de Diemense boeren en bedrijfjes heeft uitgebeeld.

Om het gemeentehuis ook aan de achterkant te kunnen bewonderen, gaat u linksaf de D.J. den Hartoglaan in. U loopt verder

langs de roze marmeren bank en de houten klokkenstoel met luidklok die samen het Diemens oorlogsmonument vormen. Jaarlijks vindt hier de officiële dodenherdenking plaats. De klok werd voor het eerst in 1988 voor de hoofdingang van het oude gemeentehuis aan de Ouddiemerlaan geplaatst. De bronzen luidklok werd in 1753 door Ciprianus Cranz Jansz. te Amsterdam gegoten. Oorspronkelijk heeft de klok in de Mariakerk te Oud-Diemen gehangen. Na de sloop van deze kerk in 1807 verhuisde de klok naar het hervormde kerkje te Diemerbrug. Toen er aan de Ouderkerkerlaan een nieuw kerkgebouw voor de *Nederlands Hervormde Kerk* werd gebouwd verhuisde de luidklok mee. Op 23 december 1942 werd de klok gevorderd door de Duitsers. Niemand dacht de klok ooit weer terug te zien. Gelukkig kwam er in 1945 een bericht uit Groningen dat de klok nog niet was omgesmolten voor de Duitse oorlogsindustrie en zich aldaar bevond. De hervormde kerk bleef echter niet voor Diemen behouden. In het begin van de jaren tachtig vond de sloop plaats. Zoals beschreven werd de luidklok daarna voor de zoveelste keer verhuisd. De lotus voor de trouwingang is ontworpen door Karel Lanthers.

[5] D.J. den Hartoglaan 2

Aan de overkant van de straat ziet u de kazerne van de *Brandweer Diemen*. Het ontwerp is een geslaagd voorbeeld van het compromis tussen de baksteenbouw van de Delftse School en het uit het vooroorlogse Nieuwe Bouwen (Nieuwe Zakelijkheid) voortgekomen functionalisme.

[6] D.J. den Hartoglaan 10

Daarnaast, aan de D.J. den Hartoglaan 10 hoek Prins Mauritslaan, staat de in 1965 gebouwde hervormde kerk met opmerkelijke klokkentoren *De Schuilplaats*. De ontwerper B.B. Westerhuis heeft van dit gebouw bewust alle traditionele uiterlijke kenmerken van een kerkgebouw achterwege gelaten en zich beperkt tot het tot uitdrukking brengen van de functie. Voorbij *De Schuilplaats* gaat u rechtsaf de Prins Mauritslaan in en vervolgens weer rechtsaf naar de Prinses Beatrixlaan waar u nog een glimp van de achterkant van de brandweerkazerne opvangt voordat u weer op de Ouddiemerlaan staat.

[7] Ouddiemerlaan 63

U staat nu op de hoek van het Wilhelminaplantsoen. Recht tegenover u, op het plein waar op de woensdagen de markt wordt gehouden, ziet u het veelkantige gebouw van de *Diemer Apotheek* (met het adres Ouddiemerlaan 63). De apotheek werd in 1986 gebouwd naar een ontwerp van K.L. Hamming.

[8] Transformatorzuil

Een stukje verder staat een van de weinig overgebleven transformatorzuilen, bij velen bekend onder de bijnaam 'peperbus'. Dit exemplaar, ontworpen en gebouwd in 1930, bestaat uit een hoge ronde, aan de bovenzijde iets verbrede schacht met een kegelvormige kap, voorzien van een piron (bolvormig ornament).

[9] Ouddiemerlaan 53-57

U gaat nu linksaf, weer de Ouddiemerlaan in. In dit mooie stukje Diemen vindt u een geslaagde mengeling van stijlen uit de eerste helft van de twintigste eeuw. De panden met de huisnummers 53 t/m 57 werden in 1912 gebouwd door H.J. Hegeman. De voorgevels zijn uitgevoerd in natuursteen, baksteen en groengeglazuurde baksteen. Het dak bestaat uit een kap met plat en een schild met twee steekkappen, uitgevoerd in geglazuurde rode 'tuiles du Nord'. Met deze bouwterm worden een klein formaat machinaal vervaardigde dakpannen bedoeld. Dakpannen van dit type werden oorspronkelijk in het Franse Departement Nord gefabriceerd.

[10] Ouddiemerlaan 33

Het pand op Ouddiemerlaan nr. 33, gebouwd uit 1911, bestond oorspronkelijk uit een woonhuis en een wagenschuur. De voorgevel van het door H. Sibbel ontworpen pand, is opgetrokken in paarsrode baksteen versierd met gele baksteen met een gepleisterde plint. Het dak bestaat uit een Mansardekap uitgevoerd in rode 'tuiles du Nord'. In 1933 is de woning aan de voorzijde van een erker voorzien.

[11] Ouddiemerlaan 29

Ook het huis op nr. 29 werd in 1912 gebouwd door H.J. Hegeman. Net als de panden Ouddiemerlaan 53-57 heeft het een voorgevel in natuursteen, baksteen en groengeglazuurde baksteen. Het dak, bestaande uit een kap met plat en een schild met een steekkap, is gedekt met geglaazuurde rode 'tules du Nord'. Zelfs het oorspronkelijke smeedijzeren tuinhek is nog geheel en ongeschonden aanwezig.

[12] Ouddiemerlaan 34-36

Aan de even kant van de Ouddiemerlaan trekken de huisnummers 34 en 36 de aandacht. Dit twee-onder-één-kap huis werd in 1913 gebouwd door de heer Vedder en zijn zus, respectievelijk grootvader en oudtante van de huidige bewoner van nr. 34. Wat opvalt aan dit huis is het wapen van Diemen bovenaan de voorgevel. Het wapen is nog zonder kroon, want dat werd pas in 1978 toegevoegd.

[13] Ouddiemerlaan 32-36

Tussen de huizen Ouddiemerlaan 32 en 36 treffen we nog een in originele staat verkerende grote gietijzeren transformator-kast aan. De ingegoten letters "GE" op de deur geven aan dat de kast eigendom is van het *Gemeentelijke Energiebedrijf* is.

[14] Ouddiemerlaan 32

Over nr. 32 is helaas niet zoveel meer bekend dan dat het drie aannemers heeft gekost om het af te maken. De bouw werd gestart in 1913, maar de eerste aannemer ging failliet toen de kelder en de eerste verdieping gelegd waren. Ook de aannemer die de bouw daarna overnam ging failliet. Uiteindelijk is het huis in de jaren erna afgebouwd. Alle drie de panden zijn uitgevoerd in hetzelfde materiaal dat is gebruikt voor de woningen aan de oneven zijde: natuursteen, baksteen en groengeglazuurde baksteen.

[15] Ouddielerlaan 26

Het in 1917 gebouwde pand aan de Ouddielerlaan 26 was oorspronkelijk een fabriek. Na een grondige verbouwing houden thans de advocaten mr. Funcke en mr. Kwallel hier kantoor.

[16] Ouddielerlaan 20-22

Ook de nummers 20 en 22 waren oorspronkelijk onderdeel van een fabriek. Helaas is van de oorspronkelijke fraaie voor- en achtergevel van dit pand weinig meer over. Het pand Ouddielerlaan 20 is nu een woning en nr. 22 een winkelpand. Hier treffen we een winkel in tweedehands spulletjes aan met de treffende naam *Next*.

[17] Burgemeester De Kievietstraat

U gaat nu linksaf de Burgemeester De Kievietstraat in. Helaas heeft de gemeente besloten dat het blok op de hoek van deze mooie straat wel kon worden opgeofferd aan de nieuwbouwplannen voor het braakliggende stuk land waar voorheen het bedrijfspand van *Garage Oostenrijk* stond. De meeste woningen zijn inmiddels onteigend en zullen binnenkort worden afgebroken. In Diemen werd in de jaren '30 een groot aantal woningcomplexen opgetrokken in de Amsterdamse Schoolstijl. De Burgemeester De Kievietstraat is hiervan nog een gaaf overblijfsel. De onderste foto dateert uit ca 1934 (prentbriefkaart coll. HKD).

[18] Burgemeester De Kievietstraat/Nicolaas Lublinkstraat

Voor de panden in het tweede gedeelte van de Burgemeester De Kievietstraat en die aan weerszijden van de hoek met de Nicolaas Lublinkstraat (gebouwd in 1930-1931) vormen nog een fraai geheel. Ze zijn ontworpen door Jan Juffer jr.

[19] Burgemeester De Kievietstraat 57

Loop de straat helemaal uit, maar maak eerst nog even een uitstapje de Prinses Marijkestraat in. Daar vindt u tegen de gevel van het hoekpand van de dierenkliniek een fraaie kleine gietijzeren GEB-transformatorkast. In de jaren '30 werden dergelijke kasten overal in Diemen geplaatst.

[20] Prinses Marijkestraat 1

Aan de Prinses Marijkestraat nr. 1 staat de, uit de jaren '50 daterende, voormalige *Prinses Marijkeschool*. Na de sluiting van deze school bood het gebouw enige jaren onderdak aan de *Afdeling Amsterdam en Omstreken* van de *Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland* en de *Historische Kring Diemen*. Thans is de school in gebruik door de *Stichting Popeye* als buitenschoolse opvang. Het schoolgebouw is interessant omdat het representatief is voor de architectuur die werd toegepast bij de naoorlogse wederopbouw.

[21] Muiderstraatweg 51-58

Aan het eind van de Burgemeester De Kievietstraat gaat u rechtsaf via de Prins Bernhardlaan naar de Muiderstraatweg. Hier vinden we op nr. 58B het kantoor van *De Jager Makelaars en Taxateurs O.G.* Het pand staat naast een rijtje identieke huizen (nrs. 51-58) uit het eerste kwart van de vorige eeuw. Ze hebben een fraai uitzicht op de Sniep.

[22] Muiderstraatweg 19-21

Uw weg vervolgend langs de Muiderstraatweg ziet u aan de overkant van de Weespertrekvaart de bedrijfspanden van *Koninklijke Saan*, een van Diemens oudste bedrijven. Na de huizen aan de Prins Hendrikkade volgt de in de begin jaren '90 gebouwde Anne Frankwijk. Aan de rechterkant van de Muiderstraatweg, genummerd 19-21, passeert u in het voormalige bedrijfsgebouw van de firma *Gestetner*. Dit gebouw, uit de jaren '50, is een duidelijk voorbeeld van het naoorlogse functionalisme of modernisme, zoals dat uit het vooroorlogse Nieuwe Bouwen is voortgekomen. In de dorpskern is deze van veel glas en beton gebruik makende architectuur onder meer terug te vinden in het winkelcentrum en de bank- en kantoorgebouwen aan het Wilhelminaplantsoen.

[23] Ouddielerlaan 19

Weer bij de Ouddielerlaan aangekomen gaat u rechtsaf. Het braakliggende stuk op de ene hoek, en de nieuwbouw er tegenover zijn niet erg interessant natuurlijk, maar even verderop aan de oneven zijde op nr. 19 vindt u een van Diemens schaarse oude monumenten: de *Oude Smidse*. Het jaartal 1749 op de gevel is bedrieglijk. Het pand is in werkelijkheid veel ouder. De oudst bekende eigenaar, Willem Wolf, komt voor het eerst in 1734 voor in het Diemense archief. De tweede eigenaar, Anthonie Bronsman, heeft het bedrijfspand echter geheel verbouwd in 1749. Dat is waar het smeedijzeren jaartal naar verwijst. De foto links werd vóór 1937 genomen. Het vrijwel identiek pand aan de linker kant (gedateerd 1745) en de houten tralve rechts van de smederij zijn hier nog niet afgebroken (coll. Arie van Dijk).

[24] Ouddiemerlaan 25

Het gebouw op nr. 25 is een, helaas niet meer geheel gaaf. Het is een voorbeeld van de moderne vormgeving uit de jaren '30, waarin het monumentale weer een plaats kreeg.

Oorspronkelijk werd dit pand door ir. J. de Boer uit Halfweg ontworpen in opdracht van de *Boerenleenbank*. De voorgevel van het rechthoekige gebouw heeft een risaliet (een vooruit-springend deel van de voorgevel) van drie bouwlagen, bekroond met een golvend dak. De indeling is asymmetrisch met hoge vensters, een inpandig balkon en een lintvenster. Momenteel is er in het voormalige bankgebouw het kantoor van *Pronker Assuranten B.V.* in gevestigd.

De prentbriefkaart (onder) geeft de situatie van dit deel van de Ouddiemerlaan in de jaren '40 weer (coll. HKD).

[25] Ouddiemerlaan 27

De vrijstaande woning Ouddiemerlaan nr. 27 werd in 1890 gebouwd. Zoals u nog kunt zien op de steen in voorgevel, legde Marietje Oostenrijk hiervoor op 15 maart van dat jaar de eerste steen.

[26] Burgemeester Van Tienenweg t/o 25-27

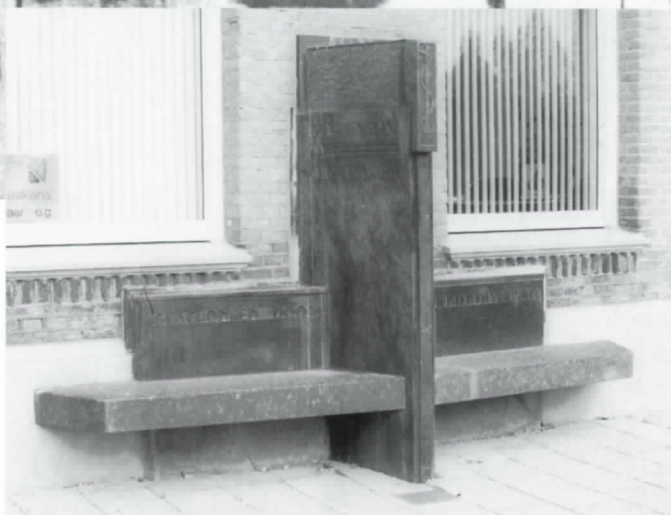
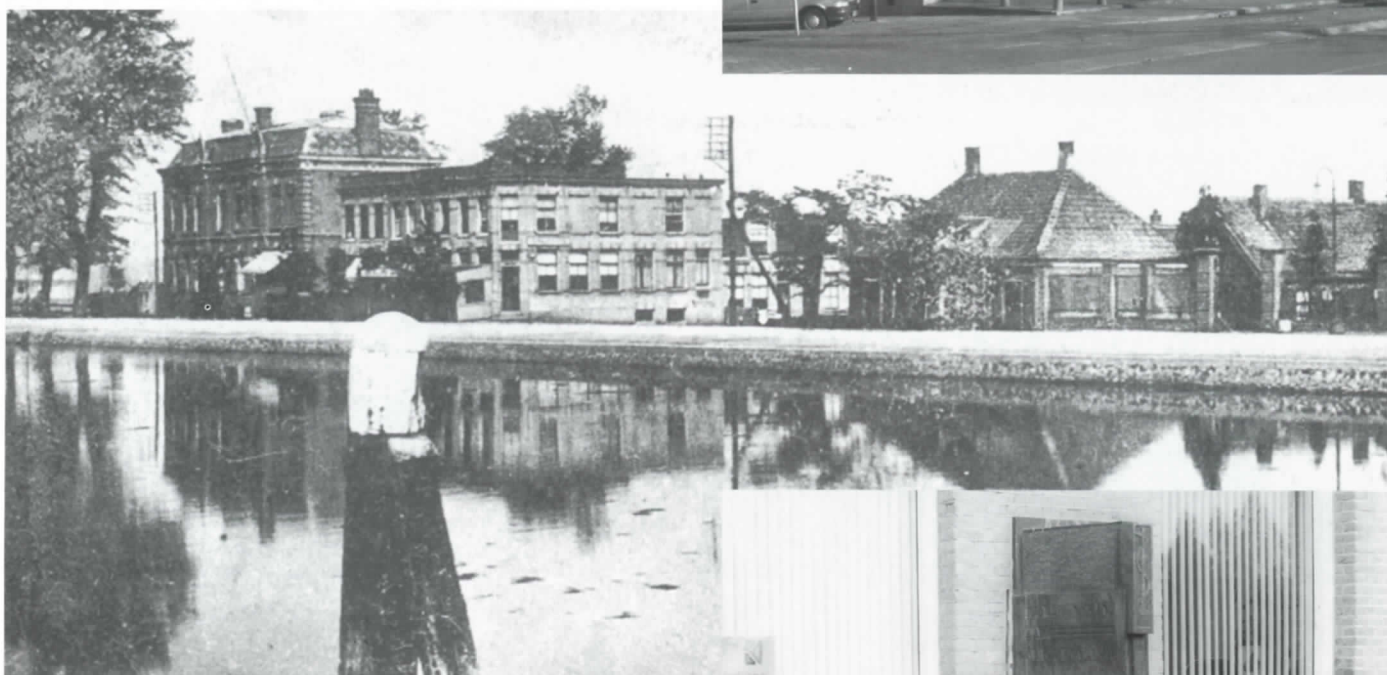
U gaat nu linksaf en komt via het Van Medenbach Wakkerplein op de Burgemeester Van Tienenweg. Halverwege deze weg vindt u aan uw linkerhand, half verscholen tussen het geboomte, een rechthoekig gebouw met een flauw tentdak. Dit is een transformatorhuisje, eigendom van het *Gemeentelijke Energie Bedrijf*, dat in 1939 werd gebouwd.

[27] Hartveldseweg 34-35

U komt nu langs de *Bethlehemkerk* met pastorie. Zie voor een uitvoerige beschrijving van dit fraaie kerkgebouw de kerkenpadroute elders in dit blad. Vervolgens gaat u linksaf de Schoolstraat in. Bij de Hartveldseweg aangekomen zien we op het adres Hartveldseweg 34-35 het voormalige, in 1882 gebouwde Diemense raadhuis annex dokterswoning. De bouwstijl vertoont overeenkomst met die van het Amsterdamse *Amstelhotel*. Het hele pand werd indertijd, in opdracht van de Diemense makelaar Carel Kaskens, ingrijpend gerestaureerd. Het gebouw is thans in gebruik door het *Makelaarskantoor Van De Steege & Van Keller*.

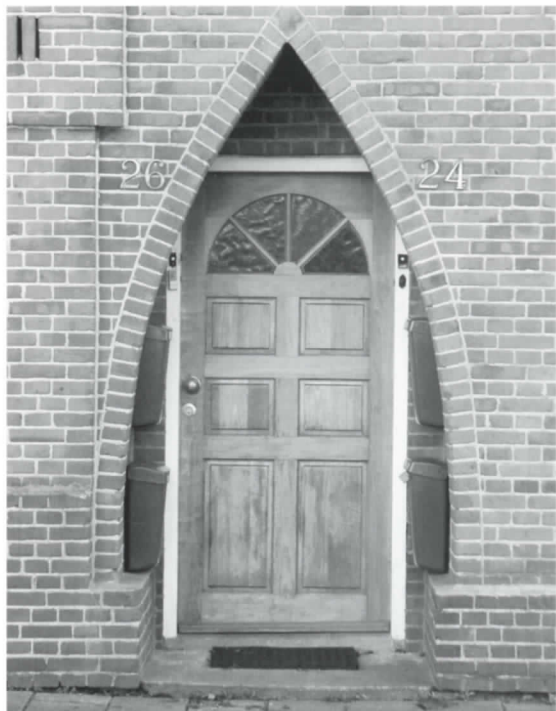
De tegen de gevel gemetselde zwarte natuurstenen zitbank is een eerbetoon van dankbare patiënten aan dr. C.J. der Kinderen, die van 1900-1936 huisarts was in Diemen. Qua stijl doet de bank denken aan de Art Decostijl van die jaren.

Op een prentbriefkaart uit ca 1919 (onder) zien we het Diemense raadhuis aan een nog stille Hartveldseweg (coll. HKD).

[28] Hartveldseweg 33A

Enigszins naar achteren geplaatst staat op nr. 33A het voormalige koetshuis van het raadhuis. Ook dit gebouwtje werd door de initiatieven van Kaskens geheel in oude luister hersteld en ingericht als kantoor (thans het *Nautische Expertise Bureau en Scheepsmakelaardij Capaan & Falkeisen*). De architectuur van het koetshuis is 's avonds en in de weekenden helaas moeilijk te zien omdat er een hek voor geplaatst is, dat gesloten wordt buiten kantooruren.

[29] Jan Bertsstraat (evenzijde)

Omdat de markante *St. Petrus' Bandenkerk*, het kerkhof, de pastorie, de voormalige schuilkerk *De Hoop* en het voormalige klooster ook zijn opgenomen in de kerkenpadroute laten we deze gebouwen links liggen en gaan de Hartveldseweg op richting Amsterdam. Aan de overkant van de Weespertrekvaart zien we de door Henk Döll ontworpen seniorenflat.

Ga nu rechts af bij de Jan Bertsstraat. Alleen de rechterkant van deze straat bestaat nog uit de oorspronkelijke bebouwing in late Amsterdamse Schoolstijl.

[30] Jan Bertsstraat 10

Tegen de gevel van het perceel Jan Bertsstraat 10, de kapsalon van *M & F Haarmode*, bevindt zich een grote gietijzeren GE-transformatorkast (zie 13). Deze inmiddels wit geschilderde kast is in slechte staat.

[31] Jan Bertsstraat (onevenzijde)

Het aantrekkelijke rijtje witte huizen aan de oneven zijde is in de jaren '50 gebouwd ter vervanging van de woningen die tijdens de oorlog werden afgebroken door de Duitsers. Deze huizen zijn een fraai voorbeeld van de Delftse Schoolarchitectuur, waarin ook na 1945 nog een tijdlang veel gebouwd werd. Kenmerkend voor deze stijl is onder andere het gebruik van baksteen.

[33] Arent Krijtsstraat

De invloed van het functionalisme op de naoorlogse woningbouw in Diemen, zoals die zich bijvoorbeeld manifesteert in de vele hoge flatgebouwen, heeft geen vat gehad op de architectuur van de percelen aan de Arent Krijtsstraat. Want evenals de woningen aan de oneven zijde van de Jan Bertsstraat verraden ook de panden aan de Arent Krijtsstraat duidelijk de invloed van de Delftse School. Geheel onder een prentbriefkaart van de Arent Krijtsstraat uit het einde van de jaren '60 (coll. HKD).

[32] Arent Krijtsstraat 10

Als we linksaf de Johan van Soesdijkstraat inslaan zien we rechts in een tuin, behorende bij het winkelpand Arend Krijtsstraat nr. 10, een hoge gemetselde schoorsteen tot boven de daken uitrijzen. Dit is de schoorsteen van de worstrokerij van *Slagerij Tidde Koster* (voorheen *Slagerij Jaap Krijnen*), die nog dagelijks in gebruik is.

[34] Arent Krijtsstraat 48

De Arent Krijtsstraat maakt een bocht naar rechts en gaat dan over in het Wilhelminaplantsoen. Op deze hoek staat *Zorgcentrum De Diem*. Het pand werd in 1997 gebouwd naar een ontwerp van Jan Zijlstra uit Castricum. Bij de ingang van De Diem staat het beeldje "Wachten", gemaakt door Gina (Regina Elizabeth Suzanna) Miltenburg-Andringa.

[35] Schoolstraat

Ga meteen voorbij De Diem via het Wilhelminaplantsoen rechts de Schoolstraat in voor een laatste snuifje Amsterdamse Schoolstijl. Dat geldt ook voor de parallel lopende Raadhuisstraat wat via het Schoolpad is te bereiken.

[36] Wilhelminaplantsoen 120-126

We keren op het Schoolpad en gaan bij de Burgemeester Bickerstraat linksaf. Teruggekomen op het Wilhelminaplantsoen ziet u aan de overkant het enorme gebouw van de *RABO-bank* (waarin zich ook de Diemense vestiging van de *Openbare Bibliotheek* bevindt). Dit gebouw is in Diemen misschien wel het meest sprekende voorbeeld van het functionalisme (modernisme) van de jaren '60. Het werd ontworpen door architect M.K. Grevenstuk uit Loosdrecht.

[37] Wilhelminaplantsoen 1-5

Naar rechts afslaand komen we tenslotte bij het *ABN-AMRO*-bankgebouw en het postkantoor. Vooral het laatste gebouw is een voorbeeld van de fantasieloosheid waartoe het functionalisme of modernisme heeft geleid. Het is thans nog niet bekend of deze gebouwen ten offer zullen vallen aan de uitbreidingsplannen voor het winkelcentrum. Volgens de laatste berichten zullen bij de (inmiddels aangepaste) uitbreidingsplannen van het winkelcentrum de historische peperbus en het gebouw van de *Diemer Apotheek* gespaard blijven.

Foto's, tenzij anders vermeld: Wiard Krook (november 2003).

Het Diemense rooms-katholieke centrum aan de Hartveldseweg met v.l.n.r. de markante *St. Petrus' Bandenkerk*, de pastorie, de vm. schuilkerk 'De Hoop' en het zusterhuis (foto Pete Pronk, 1972).

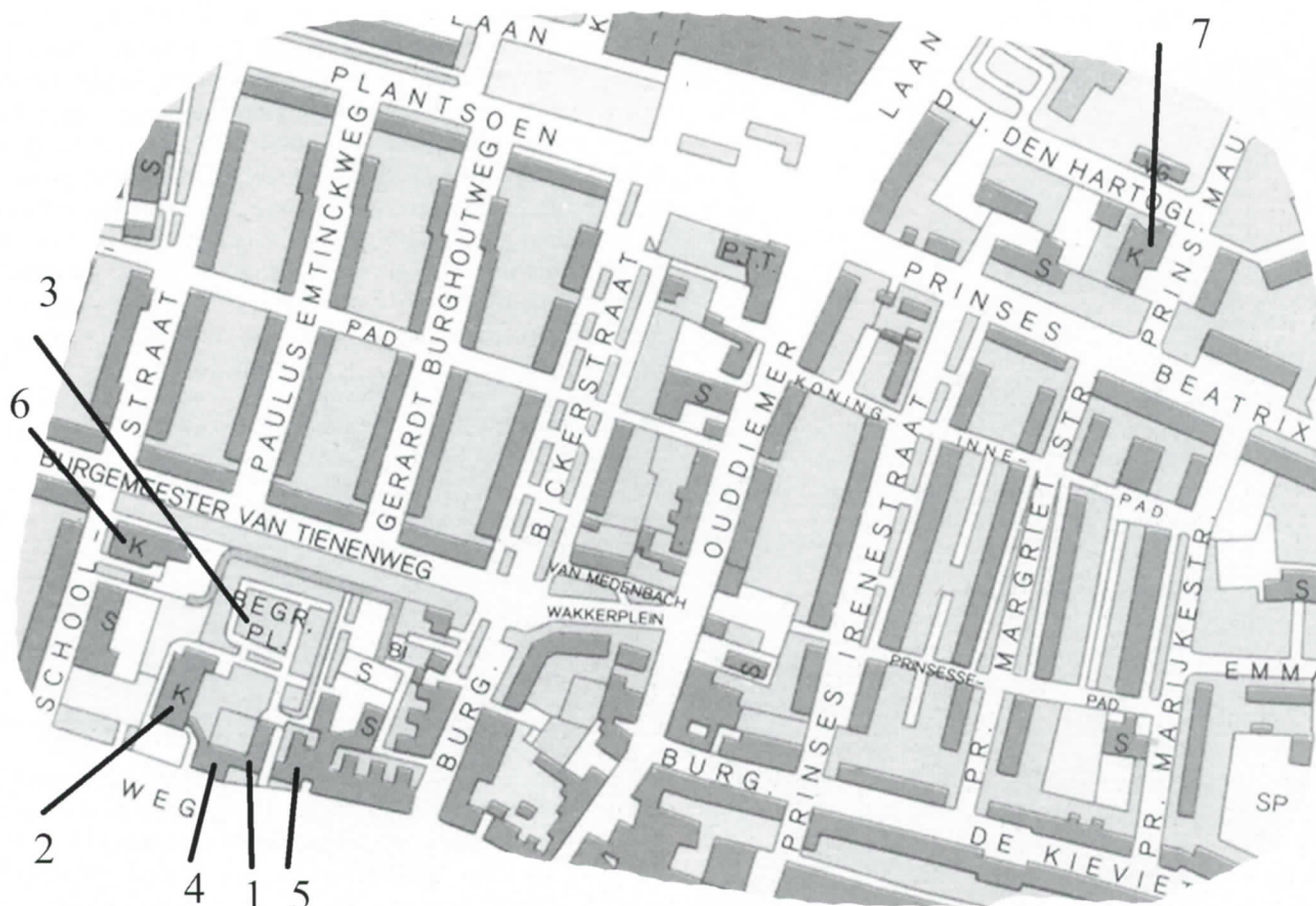
- 1 - vm. schuilkerk 'De Hoop'
- 2 - *St. Petrus' Bandenkerk*
- 3 - begraafplaats
- 4 - pastorie
- 5 - vm. zusterhuis
- 6 - *Bethlehemkerk*
- 7 - kerkgebouw 'De Schuilplaats'

ONDER het gebouwde culturele erfgoed nemen kerken een bijzondere plaats in. En dat geldt natuurlijk ook voor andere godsdienstige gebouwen zoals tempels, synagogen en moskeeën. In religieuze architectuur wordt immers geprobeerd om ruimte te geven aan een aantal diepere dimensies van het menselijk bestaan en om uitdrukking te geven aan de relatie van de mens met het 'hogere'. Dat maakt altijd indruk, ook op wie geen, of een andere godsdienstige overtuiging is toegedaan.

Het opmerkelijke daarbij is, dat de omvang of de schaal van het betreffende godshuis er nauwelijks iets toe doet. Want hoe groots en prachtig een kathedraal ook mag wezen, toch kunnen ook kleine dorpskerken door hun bouw, hun intieme sfeer en de expressieve kracht van hun versieringen van een bijzondere schoonheid zijn. Ook de kerken in Diemen moeten het niet in de eerste plaats van hun grootsheid hebben. Toch hebben ze wat. Zowel van buiten als van binnen. In dit monumentennummer van het blad van de *Historische Kring Diemen* is daarom een rondgang langs de Diemense kerken opgenomen. Aan een populair televisieprogramma is de titel "Kerkenpad" ontleend.

Na het voltooiën van de restauratie was het op zaterdag 28 februari 1998 open dag bij 'De Hoop' (foto Jaap van Ingen).

[1] De Hoop

Dit kerkenpad begint bij wat thans de oudste kerk van Diemen is, het aan de Hartveldseweg gelegen 'kerkhuis' of schuilkerk *De Hoop*.¹ Gebouwd in 1786/1787 ziet *De Hoop* er van buiten allerminst uit als een kerk. En dat was toen ook nadrukkelijk de bedoeling. *De Hoop* was als schuilkerk immers een 'gedoogde' kerk van de rooms-katholieke minderheid. In het officieel protestantse Nederland van de zeventiende en achttiende eeuw mocht die haar geloof slechts in de beslotenheid van de eigen kring belijden. Vandaar dat de in 1786/1787, door Willem van Wouw gebouwde Diemense schuilkerk er van buiten niet als kerk uit mocht zien.²

Vergeleken met andere landen, waar godsdienstige minderheden vaak onderdrukt werden, getuigde het bestaan van schuilkerken overigens van een grote mate van verdraagzaamheid en vrijheid. Zo sober als de buitenkant van *De Hoop* is, zo fraai is echter het interieur. De galerijen aan weerszijden geven het kerkgebouw iets intiems. Terwijl de koorpartij met de halfronde abscons (de plaats, waar vroeger het altaar stond), iets indrukwekkends heeft. Hier zien we prachtige stucdecoraties in Louis XVI-stijl, oorspronkelijk van de hand van M. en J. Wolff. In het midden bevindt zich bovenop de kroonlijst een engel met een anker, symbool van de hoop. Links en rechts daarvan stucreliefs van allegorische voorstellingen van het geloof en de liefde. In het gewelf bevindt zich bovendien nog een oog Gods. Boven de nissen, waar vroeger beelden van Petrus en Maria met kind stonden, bevinden zich stucreliefs van het Lam Gods en van een pelikaan, die haar jongen met haar eigen bloed voedt, symbool van de opofferende liefde.

Het kerkgebouw 'De Hoop' vòòr de brand van 1990 (foto Han Voorthuizen).

(Foto Jaap van Ingen, februari 1998)

Links en rechts van de abscons tenslotte nog de symbolen van het Nieuwe en het Oude Testament, eveneens boven nissen, waarin vroeger beelden van heiligen moeten hebben gestaan. Het merendeel van de stucdecoraties is overigens bij de restauratie van 1997/1998 (en kort daarna) vernieuwd, deels aan de hand van oude foto's, deels op grond van vrije interpretatie. Want alleen de symbolen van het oude testament en het Lam Gods hadden het geleidelijke verval van het gebouw na 1910 en de verwoestende brand van 1990 min of meer overleefd. Het interieur wordt verder verfraaid door twee schilderijen. In de abscons de door Johannes Voorhout (1647-1717) geschilderde opstanding van Christus en aan de zijmuur een jeugdwerk van Jacob de Wit uit 1716, waarop de wonderbaarlijke genezing door Christus staat afgebeeld. Dat *De Hoop* in 1997/1998 gerestaureerd is, is te danken aan de zeer vele Diemenaren, die zich (op initiatief van de *Historische Kring Diemen*) daar met steun van de gemeente en het bedrijfsleven voor hebben ingezet. En aan *StadsHerstel Amsterdam*, dat bereid was het herstel en de exploitatie van het in 1992 door het Rijk als monument aangewezen gebouw op zich te nemen. Diemen werd daarmee een bijzonder monument rijk, want van de vele vroegere schuilkerken zijn er maar enkele bewaard gebleven. *De Hoop* wordt thans voor allerlei bijeenkomsten gebruikt, waaronder ook een serie zondagmiddagconcerten. (www.diemen.org/dehoop/).

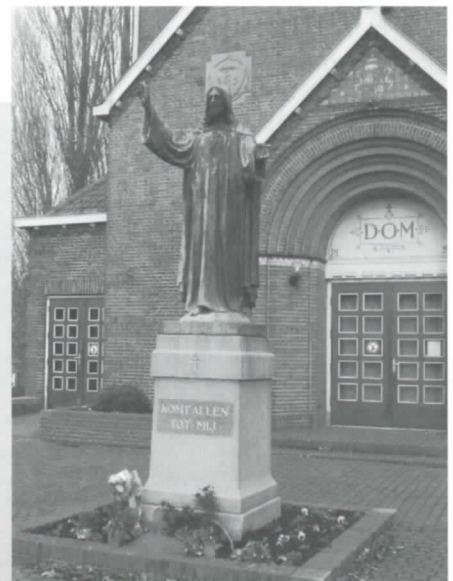
[2] St. Petrus' Bandenkerk

De meest grootse kerk van Diemen is ongetwijfeld de in 1910 gebouwde *St. Petrus' Bandenkerk* aan de Hartveldseweg. Vanaf 1997 is deze kerk een Rijksmonument. Met name de toren met zijn uithangende klok is karakteristiek. Het portaal van de *St. Petrus' Bandenkerk* wordt omlijst door twee boven elkaar aangebrachte daklijsten. Met in de bovenhoeken prachtige, drie-hoekige tegeltafels, in een stijl, die nog het meest aan Jugendstil doet denken. In de onderste zien we een wapenschild met daarboven een tiara of pauselijke kroon. Op de velden van het wapenschild staan afbeeldingen van het monogram van Christus en van de hemelsleutels van Petrus. In de bovenste driehoek staan de letters "IHS" (in het Griekse schrift de eerste drie letters van de naam Jezus), met daaronder decoratieve banden, waarop tekens van de dierenriem, zonnestralen, gestileerde bloemen en non-figuratieve elementen staan afgebeeld. Links en rechts van het voorportaal bevinden zich verder nog twee beeldhouwwerken. De ene laat het verhaal zien van Petrus in de kerker (de geboeide Petrus, waaraan de kerk zijn naam ontleent). Op de andere sculptuur zien we

Petrus aan het roer van een schip. Een verwijzing naar zijn oorspronkelijke beroep als visser en naar zijn roeping een 'visser van mensen' te zijn. Ook de kraagsteen onder de klok, waarop een omgekeerd kruis is aangebracht, herinnert aan Petrus en diens kruisdood. Het voor de kerk staande Heilig Hartbeeld is van iets jonger datum en dateert van 1929.

Maar het zijn niet alleen de decoraties, die ons wijzen op een gebouw, dat uit het begin van de twintigste eeuw dateert. Dat doet ook de architectuur van de kerk, die ontworpen is door de architecten M.J.E. Lippits en N.H.W. Scholten. Het is een architectuur, die nog met één been in de negentiende, maar met het andere been al in de twintigste eeuw staat. In zijn hoofdvorm gaat het nog om een traditioneel kerkgebouw. Ook de rondboogvensters zijn nog traditioneel, al wijzen de langwerpige ramen al op een wat modernere maatvoering. Modern voor die tijd is het interieur, waarbij het baksteen niet door stucwerk aan het oog onttrokken wordt en de dakconstructie niet is 'weggewerkt'. Dit geheel in overeenstemming met de baanbrekende opvattingen van H.P. Berlage, die ervoor pleitte, om de materialen, waaruit een gebouw is opgetrokken herkenbaar te laten blijven en die geen ornamenten wilde op plaatsen waar daar uit constructief oogpunt geen reden voor was. Daarmee liepen Lippits en Scholten in feite vooruit op de stroming van het expressionisme.

Wat het interieur betreft dient nog te worden vermeld dat de gebrandschilderde ramen boven het altaar van de hand van Pater Van de Berg zijn. Terwijl de kruiswegstaties vervaardigd zijn door de Limburgse kunstenaar Gene Essen, die ook het tabernakel heeft gemaakt.

[3] Begraafplaats

Wie om de kerk heenloopt komt op het in 1827 ingewijde r.k.-kerkhof, aangelegd in de tuin van de toenmalige pastorie. Sindsdien werd de begraafplaats meerdere malen uitgebreid.

[4] Pastorie van Bleijs

Tussen *De Hoop* en de *St. Petrus' Bandenkerk* staat de in 1882 gebouwde pastorie, waar bovendien nog een toren bij hoort. Die toren was overigens niet zozeer voor de pastorie bedoeld, maar diende meer als kerktoeren bij de toen nog als kerk in gebruik zijnde voormalige schuilkerk *De Hoop*. Want die had oorspronkelijk natuurlijk geen toren mogen hebben. De in deze toren opgehangen Hemony-luidklok is overigens in gebruik bij het bejaardenhuis *De Diem*. De in neo-Hollandse renaissance stijl opgetrokken pastorie is ontworpen door architect Adrianus C. Bleijs (1842-1912), een leerling van de beroemde architect P.J.H. Cuypers (bouwer van o.a. het Rijksmuseum en het Centraal Station in Amsterdam). Bleijs is met name bekend als architect van de tegenover het Amsterdamse Centraal Station staande *St. Nicolaaskerk*. Zowel Cuypers als Bleijs grepen in hun architectuur terug op bouwstijlen uit een groots verleden, met name de middeleeuwse gotiek en de Hollandse renaissance. Cuypers was daarin echter iets nauwgezetter dan zijn wat eigenzinniger leerling. Die schuwde het experiment (in de vorm van stijlvermengingen) niet. En zo kreeg ook de toren van de Diemense pastorie een wat gotischer

karakter dan het verder tamelijk getrouw in neo-Hollandse renaissance stijl uitgevoerde woonhuis. Bij een niet al te groot budget heeft Bleijs toch kans gezien voor het aanbrengen van enige ornamenten en accentueringen in natuursteen in de verder in baksteen opgetrokken gevel. Tussen twee ramen aan de voorzijde van het gebouw bevindt zich bovendien nog een nis, met daarin een beeld van de *Hoop*, gesymboliseerd door een vrouw en een anker. Samen met de *St. Petrus' Bandenkerk* werd ook de pastorie in 1997 opgenomen op de lijst van Rijksmonumenten.

[5] Zusterhuis

Aan de andere zijde van *De Hoop* staat dan nog het tamelijk robuuste, in 1933 gebouwde zusterhuis. Het ontwerp is van de hand van J.L.J. van den Hoek, die daarbij duidelijk de invloed heeft ondergaan van de zogenaamde Delftse School. Deze stroming vormde een reactie op de moderne, van veel glas en beton gebruik makende architectuur van de nieuwe zakelijkheid, die in de jaren na de Eerste Wereldoorlog terrein had gewonnen. De architecten van de Delftse School streefden naar een soort oorspronkelijke schoonheid in de bouwkunst door recht te doen aan wat gezien werd als de wezenlijke vorm van een huis of een kerk. Zonder vroegere bouwstijlen te willen imiteren overigens. Met gebruikmaking van 'eerlijke' materialen, zoals baksteen en dakpannen hadden de ontwerpen van de Delftse School tegelijk iets traditioneels als moderns in zich.

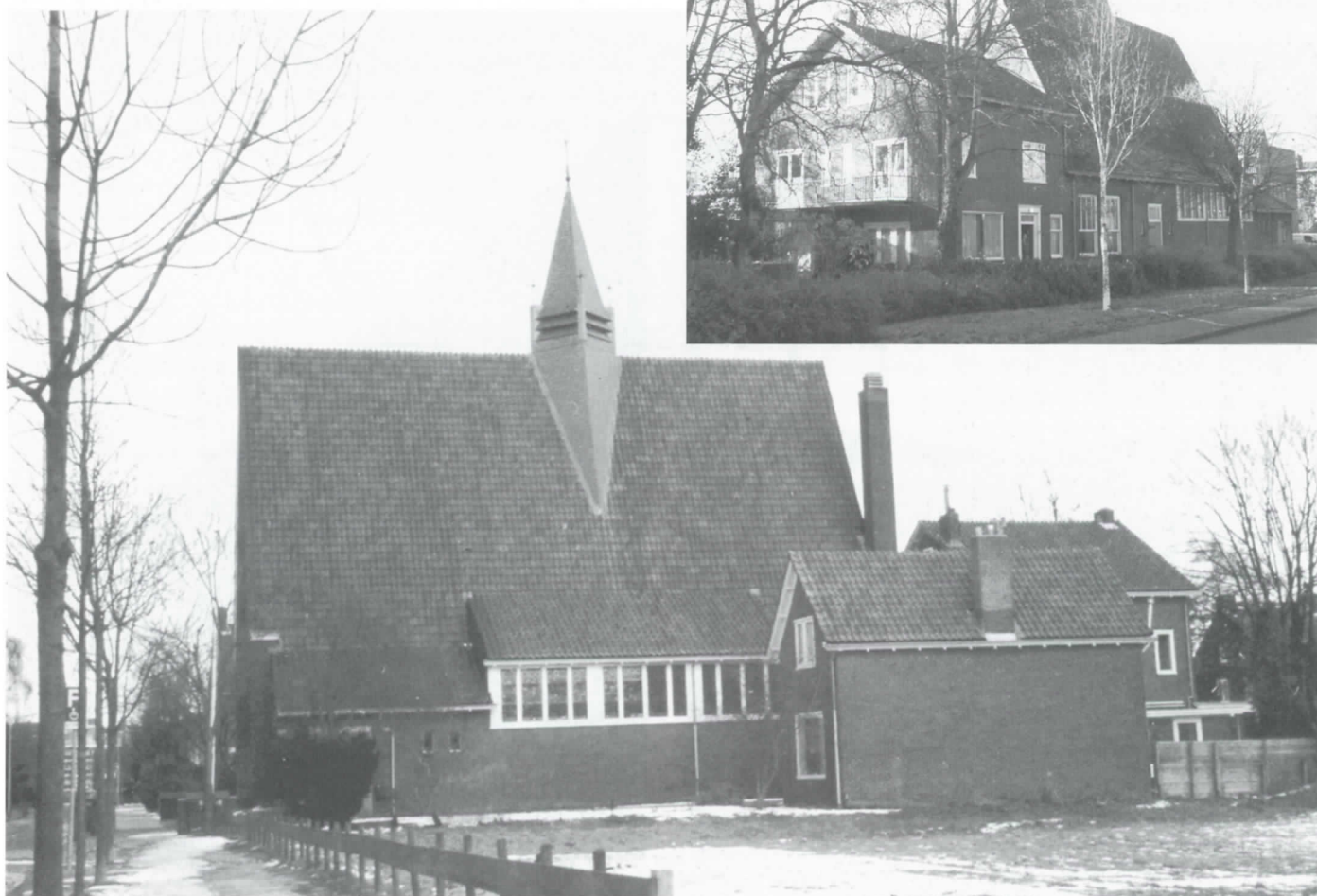

De pastorie van de r.-k. kerk aan de Hartveldseweg (prentbriefkaart begin 1900).

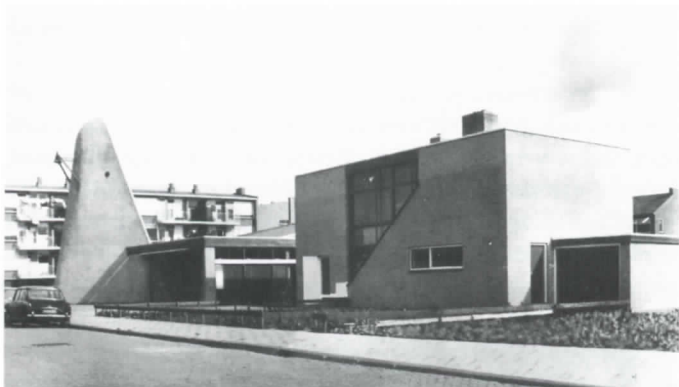
[6] Bethlehemkerk

Vervolgen we ons kerkenpad en slaan we na de *St. Petrus' Bandenkerk* de Schoolstraat in, dan zien we aan het eind van een nu nog braakliggend terrein de oorspronkelijk gereformeerde *Bethlehemkerk* staan. Door het 'samen op weg gaan' van hervormden en gereformeerden wordt het nu de kerk van beide protestantse stromingen. Wordt, want tijdens het ter perse gaan van dit nummer waren verbouwwerkzaamheden nog in volle gang. In al zijn bescheidenheid is de *Bethlehemkerk* toch een juweeltje. De kerk is in 1937 gebouwd naar een ontwerp van B.T. Boeyinga. De aan de kerk vastgebouwde pastorie en de naastliggende kosterswoning zijn uiteraard van dezelfde architect. Qua stijl kan de *Bethlehemkerk* gerekend worden tot de Amsterdamse School, de unieke Nederlandse variant van het expressionisme in de architectuur. Boeyinga ontwierp meerdere kerken maar is ook bekend om zijn werk aan de tuindorpen in Amsterdam-Noord. Zijn werk ondervindt momenteel een hernieuwde belangstelling (www.boeyinga.nl). De Diemense *Bethlehemkerk* oogt eenvoudig en zijn grondvorm behelst slechts het wezenlijke: een zaal voor de eredienst. Maar met zijn hoge dak, dat aan de onderkant iets wordt opgelicht om voor een prachtige lichtinval door de raampartijen te zorgen, is het niet zomaar een zaal. Te hopen valt alleen, dat de later uitgevoerde modernisering van preekstoel en orgelpartij ooit weer eens in hun oorspronkelijke Amsterdamse Schoolstijl worden teruggebracht.

[7] De Schuilplaats

Tenslotte voert het Diemense kerkenpad ons naar de D.J. den Hartoglaan 10 hoek Prins Mauritslaan. Gebouwd in 1965 als hervormde kerk is ook *De Schuilplaats* thans een *Samen Op Weg Kerk* (SOW), al zal de kerk vermoedelijk worden afgestoten als de *Bethlehemkerk* een opknapbeurt heeft ondergaan. Wie de financiële zorgen van de kerken in een tijd van teruglopend kerkbezoek kent, zal hiervoor begrip hebben. Maar jammer is het wel, want met zijn opmerkelijke klokkentoren behoort *De Schuilplaats* tot een generatie van naoorlogse kerkgebouwen, waarin de idealen van de moderne, twintigste-eeuwse architectuur heel sterk tot uitdrukking kwamen. Het gebouw is van de hand van de Amsterdamse architect B.B. Westershuis, die getracht heeft om functionaliteit te combineren met een karakteristiek ontwerp. Het is architectuur, die kenmerkend is voor veel moderne kerkgebouwen uit die tijd. Ongetwijfeld

De hervormde kerk 'De Schuilplaats' ca 1968 (prentbriefkaart coll. HKD.)

heeft de door de Franse architect Le Corbusier ontworpen kerk van Ronchamps daarbij een voorbeeldfunctie vervuld. Te hopen valt dan ook dat *De Schuilplaats* – en in ieder geval de klokkentoren – behouden kan blijven.

Foto's, tenzij anders vermeld: Wiard Krook (november 2003).

Noten

1. De oudste kerk van Diemen was de oorspronkelijke dorpskerk, die stond in wat nu Oud-Diemen is (op de huidige begraafplaats *Gedenk te Sterven*). Van deze, uit de Middeleeuwen daterende en aan Maria gewijde kerk zijn alleen de graven en de fundamenteën bewaard gebleven. Eind zestiende eeuw werd de kerk protestants. Na de afbraak van deze kerk in 1807 verrees er een nieuwe hervormde kerk bij de Diemerbrug, die in 1865/1866 vervangen werd door de hervormde kerk, die in de jaren '80 van de twintigste eeuw op haar beurt weer werd afgebroken.
2. *De Hoop* had als schuilkerk een zeventiende-eeuwse voorganger. Dat was een schuilkerk, die was ondergebracht in een stolpboerderij op buitendijks land aan de Overdiemerweg. Ook deze kerk was reeds gewijd aan St. Petrus' Banden.

Literatuur

- Haag, J.: *Een gedoogde kerk als monument; Diemense De Hoop uit puin en as herrezen*, in: *Ons Amsterdam*, februari 1998.
- Hinssen, J.P.P. & J. Haag (red.): *Het Rooms Kerkhuys te Diemen*, Amsterdam 1993.
- Hout, A.P.J.H. van den: *Een schoon gebouw, welks wederga zeker zelden op het platte land gevonden wordt; de bouw en decoratie van het kerkhuys De Hoop te Diemen*, in: J.P.P. Hinssen en J. Haag (red.): *Het Rooms Kerkhuys te Diemen*, Amsterdam 1993.
- Luigies, B.: *De Hoop en andere schuilkerken*, in: *Stadsherstel*, nieuwsbrief nr. 38, februari 1998.
- Mens, L.J. van: *Een sieraad voor de gemeente; de rooms-katholieke begraafplaats*, in: J.P.P. Hinssen en J. Haag (red.): *Het Rooms Kerkhuys te Diemen*, Amsterdam 1993.
- Smeets, E.S.: *De pastorie*, in: J.P.P. Hinssen en J. Haag (red.): *Het Rooms Kerkhuys te Diemen*, Amsterdam 1993.
- Smeets, E.S.: *De parochiekerk 'St. Petrus' Banden'*, in: J.P.P. Hinssen en J. Haag (red.): *Het Rooms Kerkhuys te Diemen*, Amsterdam 1993.

PRIKBORD

Uitbreiding HKD-collectie

In onze HKD-bibliotheek zijn onlangs twee nieuwe boekwerkjes opgenomen. Ten eerste noemen we de publicatie *50-jarig jubileum van 'De Schakel'*, geschreven door Piet van Diemen. Dankzij een schenking van de auteur Herman Vuijsje werd onze bibliotheek uitgebreid met een exemplaar van het boekje *Schuifgroen; een wandeling langs de grens van Amsterdam*. Geïnteresseerden kunnen deze publicaties inzien op onze locatie J.D. den Hartoglaan 6. Bel voor meer informatie naar het secretariaat: tel. 699.20.93 of stuur een e-mail naar: teiwes1@ncrvnet.nl

Met de brandspuit geschiedenis schrijven

Als er door mensen geschiedenis wordt geschreven kan dat zowel letterlijk bedoeld zijn (in de zin van het beschrijven van een historisch gebeuren) als figuurlijk, waarbij het om bijzondere prestaties gaat. De Diemense brandweer heeft beide gedaan en dat heeft geresulteerd in een prachtig boek over de geschiedenis van onze Diemense rampenbestrijders. Het is een verhaal, dat teruggaat tot 1928, toen in Diemen de *Vrijwillige Brandweervereniging 'In Aller Belang'* werd opgericht. Niet dat daarvoor niet aan brandbestrijding werd gedaan, maar de organisatie er van was voor verbetering vatbaar. En ook het materieel diende verbeterd en uitgebreid te worden, wat op haar beurt weer eisen stelde aan de bekwaamheid van het personeel. Dat alles kreeg met de oprichting van het vrijwillige brandweerkorps zijn beslag. En dat korps heeft sindsdien geschiedenis geschreven en die geschiedenis is onlangs op schrift gesteld in het prachtig uitgegeven boek "75 Jaar Vrijwillige Brandweer Diemen 'In Aller Belang'". Het is in 2003 uitgekomen. Prachtige foto's van oud en modern materieel zijn erin opgenomen alsook reportages van branden en rampen. Veel aandacht is er uiteraard voor de lotgevallen van het korps, waarbij het niet alleen om branden en andere rampen gaat maar ook om het verenigingsleven. Het boek is door de *Vrijwillige Brandweer Diemen* in eigen beheer uitgegeven, in een (naar wij vernamen) niet al te grote oplage. Dat laatste is jammer, want het is eigenlijk een boek dat iedere Diemenaar of Diemenees in zijn bezit zou moeten hebben. Of in ieder geval behoort te lezen.

Samenwerking

Sinds enkele maanden zijn er tussen de bestuursleden van de *Stichting Saan Museum* en de *Historische Kring Diemen* oriënterende besprekingen gaande. Het overleg, geïnitieerd door de *Stichting Saan Museum*, heeft tot doel te onderzoeken welke raakvlakken deze stichting en de HKD hebben en in hoeverre er in de nabije toekomst kan worden samengewerkt. Een van de onderwerpen waarover intensief werd gesproken zijn het behoud van de historische smederij *De Oude Smidse* aan de Ouddiemerlaan, het gezamenlijk organiseren van tentoonstellingen en het opzetten van een gedigitaliseerd (beeld)archief. Piet Saan, bestuurslid van de stichting stelde voor, in samenwerking met de *Handel- en Industriegemeenschap Diemen (HID)*, over enige tijd een tentoonstelling over Diemense bedrijven (die ook minstens 100 jaar oud moeten zijn) te organiseren. Zelfs het gezamenlijk uitgeven van een periodiek is een onderwerp van discussie. Het HKD-bestuur zal een ieder op de hoogte houden.

Concerten in 'De Hoop'

Het zijn altijd mooie momenten: de concerten, die in het winterseizoen op de laatste zondag van de maand in *De Hoop* gegeven worden.

Prachtig was de Italiaanse zang van *La Passione* (Vincent de Lange en Jan-Paul van Spaendonck) in september, het Schotse koor *Opus 8* in oktober en het ensemble *Corona* in november. Op 25 januari 2004 is er een optreden van Sara Spier en Jenny Hess. Voor 29 februari en 28 maart is de programmering nog onder voorbehoud. Het concert op 28 maart wordt waarschijnlijk een sprookjesconcert, dat ook voor kinderen bedoeld is. De zaal is steeds open vanaf 14.30 uur en de concerten beginnen op 15.00 uur. Kaartverkoop aan de zaal. Voor nadere informatie www.diemen.org/dehoop.

Blijdschap

Bij het ter perse gaan van dit blad werd bekend dat gemeente Diemen de twee afgeknotte molens, de *Venserpoldermolen* (bij vele Diemenezen bekend als 'de molen van Portengen') gelegen aan de Venserkade nr. 12 en de *Stammermolen* (officieel de *Gemeenschap II* genaamd) gelegen aan de Stammerdijk nr. 27, hebben aangewezen als beschermd monument. Alvorens dit kon worden bewerkstelligd, moest het voorstel eerst worden behandeld door de Raadscommissie, die op donderdag 20 november 2003 bijeenkwam. Dit agendapunt kreeg haar volledige goedkeuring. Het laatste woord was aan de Diemense gemeenteraad die op haar vergadering van 27 november j.l. ook akkoord ging. De uiteindelijke beslissing om de twee Diemense molens tot Rijksmonument te verklaren zal nog door de staatssecretaris van *Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen* moeten worden genomen. Maar het besluit van de Diemense gemeenteraad is daarbij van cruciaal belang. Het gaat in beide gevallen om molens waarvan de wieken reeds lange tijd geleden werden verwijderd. De kans dat de molens ooit weer in hun oude glorie zullen worden hersteld is echter een stuk groter geworden.

Het blijkt, dat het behoud van monumenten in de gemeente Diemen, mede door de inzet van de HKD, bij de diverse politieke partijen is gaan leven. Via dit monumentennummer danken wij de gemeenteraad van harte voor hun inzet tot het behoud van de weinige cultuurhistorische objecten die Diemen nog bezit.

Rectificatie

In het vorige HKD-nummer (1-2003) zijn helaas een paar foutjes geslopen die de redactie hierbij wil rechtzetten.

Pagina 20: Hier staat vermeld dat tijdens de Tweede Wereldoorlog op boerderij *Landzicht*, gelegen aan de Ouddiemerlaan 539, een gedeserteerde Duitse soldaat was ondergedoken. Dit blijkt niet geheel juist. De persoon in kwestie – de heer Krenn – was in Nederland woonachtig, maar bezat de Oostenrijkse nationaliteit. Op 17 juni 1944 moest hij zich melden voor de Duitse militaire dienstplicht. Vanaf die datum tot 7 januari 1945 was hij ondergedoken op verschillende adressen. Vanaf 7 januari 1945 tot aan het eind van de oorlog heeft hij bij Ernst en Catrien van der Schot op boerderij *Zeldenrust*, en niet op *Landzicht*, gastvrij onderdak genoten.

Pagina 21: De naam van Nettie Muller (bij het onderschrift van de rechter foto) werd helaas foutief gespeld als Mulder.

Pagina 24: Bij de foto-onderschriften werd de brug over de Weespertrekvaart vermeld als *Hartveldsebrug*. Uiteraard is dat onjuist en had er *Diemerbrug* moeten staan.

Pagina 27: De fraaie foto met een doorkijkje over de Eerste Diem kijkt uit op de studentenflats aan de Rode Kruislaan en niet de flats van Diemen-Noord.

Molentrumpen beschermde monumenten

staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur
tenschappen heeft een onderzoek uit
voeren door de Rijksdienst voor de
nientenzorg naar de monumentwaar-
1 van molentrumpen in heel Neder-
daaruit is naar voren gekomen dat in
erichte twee molentrumpen in aang-
kunnen komen om te worden aang-
n als beschermd monument.
ens moet de gemeenteraad daar een
wer uit brengen aan de staatssecre-

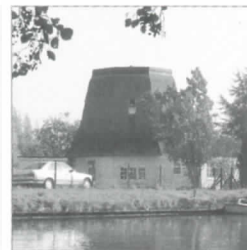
centeraad van Diemen gaat een
advies uitbrengen aan de staatsse-
m de Vensermolen en de Stammer-
n te wijzen als beschermd monu-
monument).

en internationaal gezien vormt
van historische windmolens voor
een markante, karakteriserende
nen de collectie van rijksbe-
monumenten. Op het totaal van
0.000 bij wet beschermde monu-
t het om ongeveer 1000 polder-
ndustriemolens.

min of meer "maalvaardige"
er nog zo'n 500 restanten van
in diverse soorten en maten en
ende staat van onttakeling.
bevinden zich een aantal min of

De Vensermolen

De Stammermolen

meer complete molentrumpen, waarvan nu
onderzocht is door de Rijksdienst voor de
Monumentenzorg of ze beschermd moeten
worden.

Dit heeft voor de twee molentrumpen in
Diemen tot een positief antwoord geleid.

De Vensermolen

Venserkade 12 (Diemen-Zuid)
De molen is in 1704 gebouwd als polder-
molen voor de bemaling van de Venser-
polder. De molen heeft op dezelfde stand-

plaats een voorganger gekend. De molen is
in 1934 onttakeld.

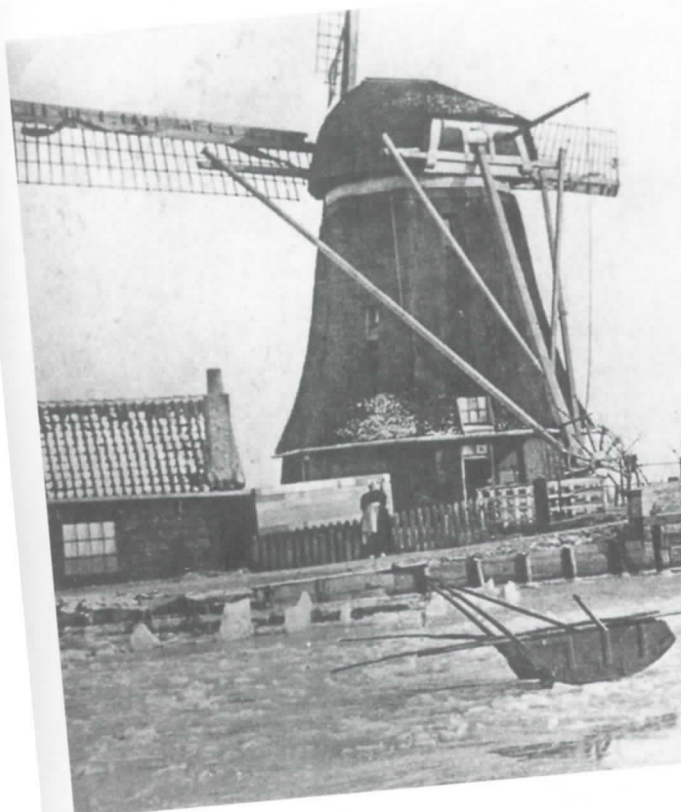
De molentrump kreeg een functie als elek-
trisch gemaal met woning.

Nu is de romp in gebruik als woning en
staat eraan een gemaal.

De Stammermolen

Stammerdijk 27
De molen is in 1837 gebouwd als poldermo-
len voor de bemaling van de Gemeenschaps-
polder. De molen is in 1927 onttakeld en als
woning in gebruik genomen.

Venserpoldermolen

Stammermolen
(Gemeenschap II)